

BUVO GERAS LIETUVOS BIČIULIS...

VOICECHUI NAREMBSKIUI (1925 04 14–2023 01 27) ATMINTI

Voicechas Narembkskis. V. Narembkskio giminės archyvo nuotr. Wojciech Narebski. Photo from W. Narebski family archive. (Prieiga internete: <https://www.malopolskaonline.pl/artykul/34931/Zmarl-pplk-prof-dr-hab-Wojciech-Narebski>)

Vieną pavasarį, gal apie 1975-uosius, kai jau buvome pasistatę Geologijos instituto pastatą T. Ševčenkos g. 13, Geologo dienos proga į Vilnių atvyko kelių Lenkijos geologų delegacija, kuriai vadovavo Krokuvos universiteto Geologijos instituto profesorius Voicechas Narembkskis (Wojciech Narebski). Iškilus mokslininkas, geochemikas, Antrojo pasaulinio karo lenkų korpuso puskarininkis, mūšio prie Montekasino (it. *Monte Cassino*) Italijos Alpėse dalyvis tada renginyje gavęs žodį, visų mūsų nuostabai, prabilo lietuvių kalba. Taip prasidėjo mūsų pažintis, perėjusi į nuoširdžią ilgametę draugystę.

V. Narembkskio gyvenimo istorija glaudžiai susijusi su Vilniumi. Čia 1899–1945 m. su pertraukomis gyveno jo tėvas Stefanas,

mokėsis Vilniaus realinėje gimnazijoje. Gyvenimo keliai vėliau jį nuvedė į Peterburgą, Kijevą, Vitebską, Varšuvą, kol 1928-aisiais vėl grįžo į Vilnių, bet jau ne vienas, o su šeima. Voicechui tuo metu buvo treji metukai, jis gimė Vidurio Lenkijos mieste Wloclaveke (lenk. *Włocławek*) balandžio 14 d. 1925-aisiais. Tėvas iki 1939 m. ėjo Vilniaus miesto architekturo pareigas – suprojektavo ir pastatydino Antakalnio mokyklą, medinę Pavilnio bažnyčią, Vyskupų rūmams pritaikė dalį Lopacinskių rūmų, tyrė ir konservavo Vilniaus Aukštutinės pilies liekanas, rekonstravo Katedros aikštę, vadovavo Vilniaus rotušės restauravimo darbams ir kt. Šeima gyveno jo suprojektuotame name vadinaamojoje Juozapo Montvilos kolonijoje (dabar A. Savicko g. 4), kur 1997 m. šeimos iniciatyva buvo atidengta memorialinė lenta (aut. P. Borusevičius).

Vilniuje prabėgo mažojo Voicecho vaikystė ir mokykliniai metai Vilniaus berniukų gimnazijoje. Prasidėjus sovietų okupacijai V. Narembkskis įstojo į pagrindinę Laisvųjų lenkų sąjungą (lenk. *Związek Wolnych Polaków*), tačiau 1941-ųjų balandį jaunieji konspiratoriai buvo susekti, suimti ir atsidūrė Lukiškių kalėjime. Šešiolikmetis Voicechas buvo deportuotas į Kirovo sritį Rusijoje ir pateko į Darovskojės tarybinį ūkį, vadinamą „sovchozą“ (rus. *советское хозяйство*). Ten susipažino su vieno Vilniaus pulko puskarininkiais, kurie ėmė jį globoti ir, išvykdami į Pietų Rusijoje besikuriančią lenkų armiją, pasiėmė su savimi. Po ilgos kelionės, kurioje Voicechas sunkiai susirgo, pagaliau pasiekė Buzuluko (rus. *Бузулук*) miestą Orenburgo srityje. Čia jis tris mėnesius gydėsi ligoninėje. Pasveikęs paskirtas į 9-ąją Lenkijos pėstininkų diviziją, Kaspijos jūra persikėlė į Iraną, kur jau formavosi vadinamoji Anderso armija. Pateko į karinio transporto bendrovę, atsakingą už artilerijos aprūpinimą. Išmoko

vairuoti karinį sunkvežimį „studebekerį“ („Studebaker US6“), kuriuo į priešakines pozicijas vežė artilerijos sviedinius 25 kg sveriančiuose dėžėse, kai kovojo Artimuosiuose Rytuose ir Italijoje. Paskutinis mūšis įvyko Alpėse prie Montekasino, tapusio tikra pergalės legenda.

Pasibaigus karui V. Narembskis apsislėpė Anglijoje ir, išlaikęs brandos egzaminus, įstojo į Kasybos ir techninių mokslų koledžą (angl. *Mining and Technical College*) Barnslio (angl. *Barnsley*) mieste studijuoti chemijos. Jis susisieki su šeima ir paaiškėjo, kad tėvas karo metais buvo kalinamas vokiečių, o po to ir sovietų tame pačiame Lukiškių kalėjime. Kadangi buvo Stepono Batoro universiteto profesorius, vėliau su šeima persikėlė į Torunę ir dirbo Mikalojaus Koperniko universitete, dalyvavo steigiant Dailės fakultetą, buvo jo dekanu.

1947 m. „chorunžis“ (karinis karininko laipsnis) Voicechas pagaliau grįžo į Lenkiją ir tęsė chemijos studijas tik jau M. Koperniko universitete Torunėje. Baigęs jas ir vedęs 1953-iaisiais atvyko į doktorantūros studijas Krokovoje ir šis miestas tapo jo gyvenimo miestu. Gilinosi į geochemijos (mokslas apie uolienu ir mineralų cheminę sudėtį, sujungiantis geologiją ir chemiją) tyrimo metodus, vėliau 50 metų dirbo Mineralogijos ir petrografijos departamente Jogailos universitete (lenk. *Uniwersytet Jagielloński w Krakowie*), čia parengė habilitacinį darbą ir tapo profesoriumi. Jis pirmasis Lenkijos geologijoje įdiegė geocheminius uolienu ir mineralų tyrimo metodus, dalyvavo ekspedicijose Lenkijoje, Špicbergene ir kt.

Net ir tapęs emeritu (1995 m.) prof. V. Narembskis aktyviai dirbo visuomenei – buvo Lenkijos menų ir mokslų akademijos Krokovoje (lenk. *Polska Akademia Umiejęt-*

ności) akademiku, Tarptautinės geologijos mokslų istorijos komisijos (angl. *International Commission on the History of Geological Sciences*, INHIGEO) nariu, Vakarų šalyse kariavusių Lenkijos kariškių sąjungos (lenk. *Związek b. Żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie*) vadovu, rašė straipsnius mokslo istorijos klausimais, palaikė mokslinius ryšius su daugelio Europos šalių kolegomis geochemikais.

Prof. V. Narembskio vardu pavadinta vietovė Antarktidoje – „Narembski Point“, už nuopelnus ir atsidavimą Tautai ir Tėvynei, Lenkijos Respublikos Prezidentas jį apdovanojo Lenkijos Atgimimo ordino Komandoro kryžiumi su žvaigžde, o Lenkijos gynybos ministras suteikė jam karinį pulkininko laipsnį.

Daug metų tęsėsi nuoširdus ir šiltas mūsų bendravimas – gyvai ar laiškais, kuriuos jis paprastai pasirašydavo *Vaitiekus*. Juose pasakojo apie darbus, keliones, apie karo meto išgyvenimus. Prisiminė, kad tada turėjo Voicecho Meškos pravardę, nes buvo neaukšto ūgio, bet labai stiprus. Graudindavosi vaikščiodamas Vilniaus gatvėmis ir kiemeliais, kur prabėgo šviesūs vaikystės metai, parodė Vilniuje gyvenusios senelės Konstancijos Narembskos kapą Rasų kapinėse, kur jo tėvas pastatė įdomų paminklą. Įsiminė lankymasis Geologijos institute Krokovoje, kur kartu apžiūrėjome Ignoto Domeikos ekspoziciją, bei kuklus jo būstas Kochanovskio g., taip pat bendri geologijos istorijos projektai, puikus jo anglų kalbos stilius...

Stebėtinų išgyvenimų kupinas profesoriaus V. Narembskio gyvenimas sustojo jam einant 98-uosius Krokovoje, 2023 m. sausio 27 d. Lieka šviesus gero Lietuvos bičiulio prisiminimas...

Akad. Algimantas Grigelis

Literatūra

Aleksandra Łabędź / PAP, 11.02. 2023.

Anna Kaczmarz / Polska Press.

Vaitiekaus Narembskio el. laišakai. A. Grigelio asmeninis archyvas.